

Վրթանես Փափազյան

Ծով

(Պատկերներ)

1

Միայն որ անդու շշուկով լի համերգը դեպի ափերը օրորելով, վետվետ ալիքների կայտառ ոստումները միմյանց վրա հանած, անհոգ ծալքերի և շերտավորումների պշրանքներ քմահաճորեն վերջալույսի տակ գունավորելով- փովում է ծովը անծայրածիր ու ծիծաղախիտ, ծովը ծավալուն ու վաստակաբեկ, խոնջացած ծերունի հսկայի նման պատկառելի:

Լուռ և խաղաղ է նա, շնչառումը կանոնավոր- քնացողի պես, շարժումները դանդաղ- հոգնածի նման: Ո՛չ կոհակներն են ծառանում սպիտակ փրփուրներով, ո՛չ ակոսացող ծալքեր են գլորվում և միմյանց վրա նետում ճերմակ բաշերի աճեցուն շարքեր, ո՛չ էլ անհամար ալիքներեն իջնում-ելնում սողոսկուն՝ ջրերի խորքերն իջեցնելու համար հուզմունք ու վրդովումներ:

Հանգիստ է ծովը, լուրջ և խոհուն, Եթե երբեմն մեղմիկ շշուկով, պարբերաբար ափերն են լիզում նրա ջրերը և ճապաղ տարածումով ավազը լվանում- հսկայի կենսունակության անվերջ խանդն է այն, որ ապրում է միշտ մեն մի կաթիլի մեջ:

Ու սպասողական խոհեր կազմած իր լայն դեմքի վրա, ինքնամփոփումի և լուռ մտածումների խորշումները ճակատին, աչքերը հառած, անդորր է ծովը: Անդորր՝ բնության այն լռիկ վայրկենի պես, երբ տերևի և ցողունի արձանացումը սոսկում է ազդում, երբ օդի մեջ սավառնում է մրրկի գարհուրելի ուրվականը

անշուկ ստվերի նման, և երբ մթնոլորտի խեղդիչ անշարժությունը գալիք փոթորիկի պայթումն է զգացնել տալիս: Անշարժ պատկած է և ակնարկը ժայռերին է: Հոգնել է հսկան, շունչ է առնում իր լայն կուրծքի ելևէջներով և մեծ թոքերի խուլ շնկոցով... Այդպես է հանգչում ծովը և այդպես նա սպասում է ներքին ուժերի վերստին կուտակմանը, որպեսզի նորից ելնե ապառաժների դեմ, փոթորիկ հարուցանե պատվարների հանդեպ:

Այդպես է նույնպես պահ մի լիովին կարծես մնջում, սակայն իրապես՝ ուժերն է կազդուրում: և դիզացնում այն ժողովուրդը, որ շղթաների նշման և բռնակալության գարշանքների գիտակցություն ունի, այլև գարթնումի անգուսպ տենչանքը...

2

Եվ ահա հեռուն, հորիզոնի վրա երևան են գալիս մանրիկ, չնչին կոհակները վեռ-վեռ: Ջրերը, տարածության հեռավոր ծայրերիցն սկսած նոր հովերի դրդումից հուզված, կաթիլներին են ներշուն գարթումի ազդանշանը: Երերվում են, ցնցվում, անհամար թմբիկների փոխված՝ իրար ընկերանում, խուճապալից վազքով միմյանց ետևը շարվում, յուրաքանչյուր կաթիլի շարժումն են ժողովում, ամեն մի շարժման շուկն ու շփումը ի մի ձուլում և առաջ նետվում...

Ու գանազան կողմերից գալիս են ահա արագ հավաքված, ահեղ շառաչյունի որոտ գոյացրած, հսկա մեծության հասած սպառնալից, մթին գանգվածներ, գալիս են անդինադրելի, հաստատ ընթացքով, փրփրադեզ ու կատաղի...

Ջարթնել է հսկան, կնճռել է դեմքը, խոր ակոսներով ճակատն է խորշոմել և գայրագին շարժումներով կռիվը վերսկսել: Մշտական, համառ մի կռիվ, որ անպատվար աճեցումի փափագն է խանդալից, անկաշկանդ ազատության ձգտումը անսպառելի:

3

Գալի՛ս են... գալի՛ս են ծալքերի միմյանց մղող աճապարումով: Ծովի խրոխտ և մարտակոչ դեմքի կնճիռներն են դրանք:

Վազում են ջրերը՝ իրար գորեղացնող շառաշյուններով. շուրջը համակ՝
պատերազմական աճերուն որոտ է հնչում, որոտ, որ նետվում է դեպի ժայռերը,
թնդացնում է ապառաժները:

Ու դողում է շրջապատում ամեն ինչ. ափերը կարծես կծկվում են, որպես
չափազանց չնչին, չափազանց արհամարհելի շրջափակեր: Ծովային բույսերն
էլ ոգևորությամբ, հովին տված իրենց դիմակները, հեռուն կարմիր, մոտիկից
կանաչ- հանկարծակի պարզվող դրոշների պես ծփում են եռանդագին, ողջունում
հսկայի գարթունը, վերսկսած պատերազմը:

Ծովը ոտքի է ելել: Մարտնչողի անհողգող համառությամբ գնում են նրա
շղթայագերծ ջրերը, մոնջում են ահեզագոլ, մեն մի կաթիլն այնտեղ շարժման մեջ
է, շերտավոր փրփրումներով երախներ են բացվել ամեն կողմից, և նրանց
ետադարձ շարժումը՝ թափը ուժգնացնելու համար բնական քայլն է, խոյացումը
մեծացնելու գորեղ շեշտը...

Երբ շարժվում է ծովը, երբ գարթնում է նա և գայրանում- ոչինչ չկա, որ նրա
ընթացքին ընդդիմանալ հանդգնի: Համակ ընթոստացումն է նա. ամենագոր,
ամեն բան տապալող, աղաղակովը վսեմ և ուժովը աննկուն ընթոստացում:

Եթե պահ մի ետ է քաշվում նա ափերից, խոր դեպի ներս է գնում խոնարհ ու
գետնաքարշ, կծկված և անաղմուկ- այդ պահը նրա ուժերն ամփոփելու և
հանգստության ժամն է:

Ու քանի դեպի խոր ու ներս են քաշվում ջրերը անմռունչ, այնքան մեծ
ուժգնությամբ, այնքան բարձր դիզացած ու կատաղի՝ գալու են նրանք քանդիչ ու
ավերիչ գորությամբ, շղթաներ փոշիացնող հարվածները ջախջախիչ դարձրած:

Այդպես է ծովը: Տեղատվություն մեծություն՝ մակընթացություն վիթխարիություն է
առաջացնում:

Այդպես է նաև պահ մի տեղի տվող, հաղթահարված և ուժասպառ այն
ժողովուրդը, որ խոյացման ուժգնության համար պետք ունի կազդուրվելու,
պետք՝ հանգչելու, ուժերը ժողովելու...

***

Ծովը հմայիչ, ծովը ծփուն և գեղածիծաղ, լուսնի շողքերի տակ դողահար ննջող մանուկի գեղեցկության, կույսի երեսին ժպտող, ծովը շողշողուն՝ պատկերն է կենսուրախ, եռանդուն և հրապուրիչ այն ժողովուրդի, որ ազատ է իր ձգտումների մեջ, ազատ՝ իր մտածությունների և ազատ՝ իր թռիչքների մեջ:

Ծովը՝ մի մեծ լաթի պես դողահար ու անկենդան, ցրտի մեջ սրթսրթացողի ողորմելիությամբ և քնածի ապշությամբ- պատկերն է ստրկության, տգիտության և արատների մեջ սնված ու ծվենների փոխված հասարակության, որ ճահիճների մեջ է որոնում իր կյանքը և շղթաների մեջ ծյուրվելն է իր հեռանկարը. ժողովուրդ անգետ, անճաշակ, բիրտ և ստրկահոգի:

Բայց ծովը կնճռոտ, հարձակման համար ետ գալարվող, ծովը՝ այնուիետև կատաղի և փրփրալից երախներից մոնչյուն արձակող, ծովը՝ զարհուրելի գանգվածով ժայռերի վրա նետվող- պատկերն է այն ազնիվ ժողովրդի, որ գիտակցության բուռների շնչով ծառանում է և իր իրավունքները, արդարություն ու ազատությունը կորզում, հափշտակում...

Նստիր ծովի մոտ և ուսիր նրանից այն ամենը, ինչ նրա ջրերն են պատմում, ինչ ալիքներն են մոնչյում:

Ծով և ժողովուրդ- երկուսն էլ միևնույն շարժումներն ունեն, միևնույն թափը... և միևնույն ապշությունը:

1909